

Chvála studu

PhDr. Petr Nesvadba, CSc.

Stud není právě moderní slůvko. Průrazná společnost výkonu a sebeprosazování, v níž žijeme, má tendenci vést jedince spíše k tomu, aby své chyby a provinění bagatelizoval, neboť „co je doma, to se počítá“. Není to věru dobrá tendence... Právě stud **je totiž od pradávna** jedním z citlivých indikátorů míry, v níž si je jedinec vědom svého **místa v širším lidském společenství a zároveň i odpovědnosti s ním spjaté**.

Ne náhodou se již v Platónově dialogu „Protagoras“ z bohatého a rozporuplného dialogu jednajících postav postupně „vynořuje“ formulace **studu a spravedlnosti jako dvou naprosto nezbytných předpokladů pro vytvoření a rozkvět obce**: „Tu Zeus, pojav strach o náš lidský rod, aby zcela nevyhynul, pošle Herma, aby uvedl mezi lidi stud a spravedlnost, aby byly udržovateli řádu a pouty spojujícími přátelství.“ A dál pravil Zeus (podle Platóna): „... a dej mým jménem zákon, že ten, kdo není schopen mít podíl studu a spravedlnosti, má být usmrčen jakožto nákaza obce.“

Stud je svědectvím toho, že člověk si náhle uvědomí **nezajištěnost** svého pobývání ve světě, **křehkost** své existence, ba **nepatříčnost** svého „zacházení se světem“. Ano, může to mít pouze situační charakter, ale tohoto bazálního znejistění je nesmírně zapotřebí, neboť otvírá cestu k hlubšímu tázání, pokoře a usilování o smysl. Právě stud totiž signalizuje, nakolik si je člověk vědom základních atributů svého lidství: **smrtnosti, zranitelnosti ba závislosti**; zda se mu v plné šíři odkrývá to, co křesťanství výstižně označuje jako **vydanost hříchu**.

Jan Sokol takto interpretuje slavnou biblickou pasáž o zahradě Eden: „Před člověkem najednou vystoupí vše, s čím si bude lámat hlavu, s čím se bude vždycky trápit, celá propast jeho lidství, která začíná studem z nahoty a končí smrtí.“ Tento posun porozumění biblickému textu od interpretace ryze biblicko-exegetické k interpretaci existenciálně-filosofické zdá se mi být zajímavým, neboť, myslím, vystihuje **nejpůvodnější rozměr pobývání člověka v tomto světě**, jímž je **sebeuvědomění**, které se ovšem člověku otvírá nikoli jako samozřejmé „sebezrcadlení“, nýbrž jako proces odkrývání vlastní situovanosti ve světě jak z hlediska vlastních možností a perspektiv (chceme-li, přímo **svobody**), tak i obtíží, překážek, rozmanitých důsledků budoucího počínání (chceme-li, tedy **odpovědnosti**).

Od okamžiku, kdy člověk rozpoznává sám sebe „na pozadí světa“, dopadá na něho s veškerou tíhou **komplikovanost a otevřenost jeho bytí, drama každé jeho budoucí volby a rozhodnutí**. Zrodí se lidství (a od těch dob vždy znovu a znovu v každém jednotlivém člověku) bude se muset o své bytí bolestně starat, pečovat, vychutnávat si svá vítězství i snášet své prohry; každíčkou sekundu svého pobývání ve světě se bude potácet mezi pocitem „jsem vládce přírody“ a pocitem „jsem prach a v prach se navrátím“... Ano, lidské bytí je vposledku **nahé!** Touto „nahotou“ rozumíme ovšem nikoli jen nahotu tělesnou, nýbrž nahotu celkovou, bytostnou, existenciální.

Přemýšlím-li o **nestoudné společnosti dneška**, vytane mi vždy na mysli skvělý židovský filosof Emmanuel Lévinas. Jeho ambiciózní projekt nové metafyziky stojí na předpokladu **uznávání svrchovanosti Druhého**. „Přítomnost Druhého je toto zpochybnění mého šťastného vlastnění světa.“ Druhý je neustálá problematizace, výzva, úkol... Druhého nemohu nikdy vlastnit! V této souvislosti operuje Lévinas často právě s výrazem „stud“; slouží mu jako význačný **atribut „mezní situace“**, v níž **dochází k etické transcendenci**. Říká: „Tento způsob měření se dokonalostí nekonečna není tedy nějaká teoretická úvaha. Uskutečňuje se jako stud...“ Stud je projevem existenciálního otřesu sebejistoty, dotykem věčnosti - ale tedy i nicoty pomíjivého.